

Slagrutan vid vägskälet?

av Niels Hovmöller

Det var stort slagrutemöte i Stockholm för några veckor sedan. Jag var där, utsänd av Folkvett. Bland mer bemärkta närvarande var rektor för Stockholms universitet och mannen som givit slagrutan ett ansikte i Sverige, docent Nils-Axel Mörner. Arrangör var den sistnämnde, även om han gärna hade velat ge mötet en mer officiell prägel genom att låta universitetet finansiera tillställningen. Det var ju universitetsledningen som hade begärt dokumentation om slagrutans förmåga, och syftet med mötet var att visa var forskningsfronten låg när det gäller slagrutan och dess kusiner vinkelpinnarna, framhöll docent Mörner.

Sveaplans före detta flickläroverks stora aula var halvfylld när mötet inleddes med en genomgång av vad som hittills är känt om slagrutan. Den skeptiske lyssnaren fick inte ut så mycket av detta, särskilt om han läst Folkvetts slagrutenummer och varit på professor Rolf Mannes föreläsning för Vetenskap och folkbildning någon vecka tidigare.

Den som inte visste det innan fick i alla fall veta att slagrutan har använts sedan urminnes tid, men den dokumenterades inte förrän för några århundraden sedan. Det mest berömda belägget är en skrift av Agricola "De res metallica", illustrerad med en bild av ett antal rutgångare som vandrar runt i ett landskap fullt av gruvhål och dagbrott, letande efter värdefulla metaller. Att Agricola själv var mycket skeptisk till slagrutan som sökinstrument glider de troende snabbt förbi. De avbildade bergsmännen var iförda en föregångare till fracken, en rock med ett

"aschkleid", en sorts bakvänt förkläde som förmodligen tjänade till att skydda byxbaken när bergsmännen satt på det sträva underlaget och undersökte om de hade hittat guld eller "kvatsch" (då: skräp, nu kvarts eller i finare sammanhang till och med quartz).

Docent Mörner ville också varna för överdriven tro på faran av att vistas i skärningspunkterna mellan Hartmankryss och Currykryss. De fanatiker som påstod att den vars säng stod illa till löpte stor risk att dö i cancer var inte stort bättre än de vetenskapsfundamentalister och liknande fanatiker som kategoriskt avfärdar att slagrutan kan användas till något annat än kaffeved.

På eftermiddagen framträdde en serie män, representanter för praktiken och den vardagliga användningen av slagruta och vinkelpinnar. Var och en av dem

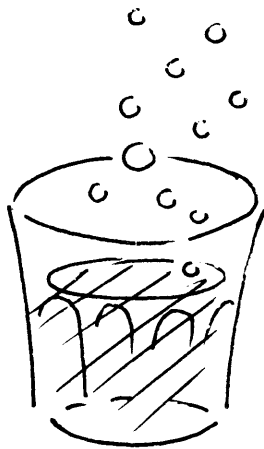
hade specialiserat sig på ett användningsområde för dessa mångsidiga instrument. En kunde kartlägga krokiga linjer mellan stora stenar som låg så i terrängen att de inte kunnat komma dit genom inlandsisens försorg, upp-pallade som de var på mindre stenar eller balanserade på toppen av klippor. Föredraget illustrerades av tydliga fotografier, ett undantag från de många amatörmässiga bilder som denna dag projicerades till åskådarnas uppbyggelse och upplysning. En annan kunde med slagruta registrera "psi-spåret", ett försvinnande fält som bildas mellan ett gömt föremål och den person som gömt det. En tredje kunde konstatera att gamla kyrkor och soldattorp är orienterade parallellt med Hartman- eller om det var Currylinjer.

Man kan fråga sig hur den som får utslag med sina vinkelpinnar eller sin slagruta kan veta vad han har registrerat. I alla händelser är det han själv som registrerar något, slagrutan fungerar bara som en sorts antenn. (Svaret är att man får utslag på sådant som man söker, vare sig det är mineraler, försvunna barn, stöldgoods, vatten, sprickor i berget eller världsomspännande rutnät. Att doktor Hartman och doktor Curry kunde upptäcka sina linjer blir därigenom ännu mer beundransvärt.)

(Ännu en parentes: finns det något mer än stillastående vatten som en slagruta *inte* ger utslag för?)

Flera gånger under mötet hade docent Mörner lockat med en sensation som skulle presenteras för publiken, allmänheten och den vetenskapliga världen senare på eftermiddagen.

Det var - rätt gissat - ännu ett område som slagrutan kunde ge utslag för: tidjord (earth tides), alltså periodiska rörelser i berg-

SLAGRUTEDETEKTOR
(UPPFUNNEN AV
SVEN-OVE HANSSON)

grunden, analoga med tidvattnet, men givetvis betydligt svårare att registrera. Med hjälp av kurvor med försvinnande små mätfel visade docent Mörner hur slagrutorna gav utslag för tidjordens variationer över dygnet. Publiken var lika imponerad som oförstående, eller bara oförstående.

Universitetsledningen framträdde med ett kanske i överkant diplomatiskt yttrande. Man uppskattade att man inbjudits, ansåg att den fria debatten hade ett värde i sig, och man skulle i sinom tid ta ställning till de eventuella nya rönerna och utvärdera dem.

En pinsam eller sorglustig händelse inträffade under eftermiddagens lopp. Docent Mörner redogjorde för hur en professor Manne, en svensk slagrutehatare, hade hindrat den norska armén från att använda vinkelpinnar vid sökandet efter lavinoffer. Professorn, antydde det, hade därigenom uppträtt mycket ansvarslöst, och om lavinoffer inte blev funna därför att räddningsmanskaper inte fick tillgång till effektiva metoder, så vilade ett tungt

ansvar på hans axlar.

Eftersom jag satt bredvid Rolf Manne när detta yttrades, kunde jag konstatera att han blev rätt illa berörd av angreppet. Mot slutet av mötet blev det så frågestund, och Rolf Manne gick upp på podiet, bärande på ett antal overheadbilder. -Han skulle väl inte tala länge? Det var många som ville komma fram, påpekades det. När Rolf Manne då talade om vem han var hördes ett högt Va?! från docent Mörner, som nog inte hade räknat med att få mothugg just då. När Rolf Manne fortsatte med att han hade blivit kallad bedragare (eller om det var något ännu värre) och därför ansåg sig ha rätt till ett genmäle, applåderade den annars övervägande slagrutetroende publiken.

Sedan detta möte avslutades har det hänt en hel del på slagrutefronten. Universitetet har tillsatt en utredning med forskare från Uppsala universitet som haft i uppdrag att utvärdera Mörners slagruteverksamhet i den mån den berör hans ställning som forskare och lärare vid Stockholms universitet.

Den för Vetenskap och Folkbildning välkände amerikanske illusionisten ("trollkarlen" enligt Mörner) James Randi har utmanat Mörner: om han kan visa att man med slagruta eller vinkelpinnar kan avgöra om ett vanligt batteri har plus- eller minuspolen vänd uppåt, så kan han inkassera en miljon dollar. Mörner har offentligen avvisat Randis erbjudande med motiveringen att han inte är ute efter att tjäna pengar! Möjligen skulle han kunna medverka i ett försök utan pekuniära vinstmöjligheter, enligt vad han har sagt i en intervju i Ny teknik.

(Den som tycker att detta verkar misstänkt, bör betänka att slagrutetalangen är en mycket ömtålig färdighet. Den som försöker slå mynt av sin slagruta kommer snart att bli av med sin förmåga. Det säger i alla fall svenska slagrute föreningen.)

Hur blir det med slagrutans öde i framtiden? Och hur går det för docent Mörner i hans kamp mot etablissemanget? Missa inte de kommande avsnitten i den spännande följetongen!